

In memoriam Petar Korunić

In memoriam Petar Korunić (1939. – 2018.)

UZagrebu je 7. kolovoza 2018. umro Petar Korunić, hrvatski povjesničar, umirovljeni redoviti profesor Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Profesor Petar Korunić došao je na svijet 6. srpnja 1939., u predvečerje Drugoga svjetskog rata, u malome mjestu Smokvici na otoku Korčuli, nedaleko od morske obale na kojoj se nalazi pitoreskna lučica Brna. Rado je govorio o tom kraju, posebno o Brni, a tim se mjesnim imenom koristio i kao računalnom lozinkom. Na rodnoj je Korčuli stekao prva životna iskustva, a zatim je stigao u Zagreb, gdje je 1967. završio studij povijesti i filozofije. Znao je govoriti o skromnom studentskom životu, o učenju i radu uz svijeću u podstanarskoj sobi i o dugotrajnim putovanjima iz Zagreba na Korčulu i natrag. Nekoliko godina radio je kao gimnazijski nastavnik u Zagrebu, Drnišu i Hvaru, a 1971. zaposlio se na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Doktorirao je 1982. disertacijom o hrvatsko-slovenskim političkim odnosima u vrijeme oblikovanja jugoslavenske ideologije u hrvatskoj i slovenskoj politici od 1848. do 1874. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu proveo je glavninu radnoga vijeka i prošao sve stupnjeve od asistenta do redovitog profesora.

Predavao je kolegij „Povijest Srednje i Jugoistočne Europe u 19. stoljeću (1790.-1918.)“ i bavio se hrvatskom poviješću moderne epohe u europskom obzoru i regionalnom kontekstu. Predavao je i na poslijediplomskim studijima na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta i na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Pamte ga naraštaji studenata koji su slušali njegova predavanja, puna nijansiranih misli koje nije uvijek bilo lako slijediti. Na predavanjima je stalno crtao tablice, pokušavajući studentima približiti problematiku koju je sa zanosom iznosio. Tablice su česte i u njegovim knjigama i ostalim radovima i taj je pomalo strukturalistički način razmišljanja jedan od biljega njegova identiteta. Popis literature za ispit iz njegova predmeta obuhvaćao je 50-ak naslova pretežno podebljih knjiga, što je današnjim studentima povijesti teško zamislivo. Kao sveučilišni nastavnik bio je metodičan i zahtjevan, ali i korektan i pravedan.

Nekoliko godina prije odlaska u mirovinu predavao je kolegij „Europske regije i hrvatska povijest u 19. stoljeću (1790.-1918.)“ prema bolonjskom načinu studiranja, prema kojem je bio kritički raspoložen. Smatrao je to na neki način degradacijom struke i ako bismo usporedili njegov popis ispitne literature s današnjim popisima, mogli bismo iz te perspektive biti jedino suglasni s ocjenom da se povijest nekog razdoblja, jednako kao ni povijest u cjelini, ne može naučiti iz dviju ili triju knjiga. S druge strane, Bolonjski je proces donio i neke prednosti koje su ranijim naraštajima bile rijetka povlastica, npr. međunarodnu mobilnost

koja je već na razini mogućnosti koje se nude za razmjenu studenata teško uspo-rediva s bilo čime ranije u Hrvatskoj.

Nije profesor bio kritičan samo prema Bolonjskoj reformi. Bio je takav i u mnogim drugim slučajevima, bilo da se radilo o dilemama u struci ili o širim društvenim pitanjima. Stručna javnost pamti ga i po diskusijama na tribinama i stranicama znanstvenih časopisa. Tako je npr. u povodu knjige Miroslava Brandta *Život sa suvremenima. Političke uspomene i svjetonazor* 1996. napisao da je autor knjige „Povjesničar koji ruši osnovna načela povijesne znanosti“. Pisao je o problemima u povijesnoj struci i kritici hrvatske historiografije, o odnosu Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta prema Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, o krizi povijesne struke i sličnim temama.

Neovisno o tome što je sve u diskusijama zastupao i koliko se tko s time može ili ne može složiti, ostaje činjenica da se dosljedno trudio za svaku svoju tezu ponuditi što više biranih argumenata. Sve to skupa nipošto ne znači da nije bio sklon inovacijama. Naprotiv, pratio je suvremene trendove u matičnoj struci, crpeći dio svojih spoznaja i iz drugih znanosti. Upozoravao je i na prednosti modernih tehnoloških servisa, npr. Interneta, gdje povjesničar može pronaći mnoge korisne i nerijetko raritetne sadržaje, dakako, ako umije pravilno prokrčiti put do njih. Djelovao je motivirajuće, ali nikada na nametljiv način.

Godinama se fizički nije mijenjao. Vitke i pomalo asketske tjelesne građe, na kojoj se gotovo nije mogao prepoznati utjecaj godina koje su prolazile, uvijek u odijelu, odmjeren i umjeren, bio je školski model humanističkog intelektualca. Na prvi pogled ostavljao je dojam zatvorene i nepristupačne osobe, no oni koji su imali čast raditi s njime znaju da se iza te fasade krio dobroćudni sugovornik, koji je živio istinske humanističke vrijednosti i duboko se identificirao s njima.

Petar Korunić je iza sebe ostavio bogat historiografski opus koji se sastoji od niza knjiga i brojnih rasprava. Bio je živo zaokupljen jugoslavizmom i federalizmom, hrvatsko-slovenskim odnosima, fenomenima nacije i nacionalnog identiteta, historijskom statistikom, poviješću školstva i sličnim temama. Naročito se mogu izdvojiti sljedeći njegovi naslovi: *Jugoslavenska ideologija u hrvatskoj i slovenskoj politici: hrvatsko-slovenski politički odnosi 1848–1870.* (1986.), *Jugoslavizam i federalizam u hrvatskom nacionalnom preporodu 1835–1875.* (1989.), *Rasprava o izgradnji moderne hrvatske nacije: nacija i nacionalni identitet* (2006.) i dr. Podrijetlo nacije, njezinu integraciju, nacionalnu zajednicu, nacionalizam i nacionalni identitet na hrvatskom prostoru u prošlosti proučavao je kao znanstveni problem, npr. u djelu Tadije Smičiklase, autora prve znanstveno utemeljene sinteze povijesti Hrvatske i hrvatskoga naroda iz druge polovine 19. stoljeća. Bio je angažiran kao glavni istraživač na više znanstveno-istraživačkih projekata.

Profesor Korunić tumačio je da moderna nacija nije rezultat buđenja nacionalne svijesti, nego proizvod učinaka modernizacijskih procesa i da je postmoderna neka

vrsta postnacionalne epohe u nastajanju. Dokazivao je da moderne nacije nastaju i razvijaju se tijekom duge epohe moderne (od kraja 18. do kraja 20. stoljeća), a ne npr. u srednjem vijeku. Identitet je shvaćao kao jednakost, istovjetnost i jedinstvo sa samim sobom. Razlikovao je više tipova društvenih i nacionalnih identiteta u Hrvatskoj tijekom 19. stoljeća: hrvatski nacionalni identitet, hrvatski narodni i/ili nacionalni identitet, patriotizam kao identitet, individualni, grupni i kolektivni identiteti, identitet interesnih grupa i elite, višetnički identiteti, slavenstvo kao identitet, kultura kao identitet, identitet „drugoga“ u Hrvatskoj i dr. „Nužno je, dakle, imati na umu da i (1) *globalno društvo* i (2) društvo kao *institucionalni poredak* i (3) *društveni sistemi* u svakoj sredini (kod svakog naroda, unutar svake narodne ili nacionalne zajednice napose) oblikuju: *socijalni poredak*, mnoge *socijalne promjene* i višestruke *interakcije među ljudima*. Sve tri razine fenomena društva važne su za upoznavanje i prikazivanje kompleksnog i stvarnoga društvenog svijeta, svijeta ljudskog društva. Sve tri razine društva bitno utječu i na konstrukciju različitih identiteta: društvenih, kulturnih, etničkih, nacionalnih itd.“, napisao je u jednoj svojoj raspravi o naciji i nacionalnom identitetu.

„Nasuprot tvrdnji, koja je prevladavala u historiografiji, da su hrvatski preporoditelji zastupali ‘jugoslavensku nacionalnu ideju’ i da je već ideologija hrvatskog preporodnog pokreta pod ilirskim imenom sadržavala ‘južnoslavensku nacionalnu ideju’, tj. ‘misao o južnim Slavenima kao jednoj naciji’, da su dakle težili postizanju jugoslavenske ‘nacionalne’ i unitarne države“, Petar Korunić je „zastupao gledište da su se hrvatski političari narodnjaci već za ilirskog pokreta, a napose za revolucije 1848./49. godine, posve jasno opredijelili za hrvatski nacionalni program, dakle za izgradnju moderne hrvatske nacije, da su, sukladno tome, prihvatili južnoslavensko-austrijski politički program. A to je program o preuređenju Habsburške Monarhije u srednjoeuropsku konfederaciju unutar koje bi postigli ujedinjenu Hrvatsku i potpunu nacionalnu samostalnost. Na drugoj strani, Srbija je zagovarala južnoslavensko-balkanski program, koji je uskladila sa srpskim nacionalnim programom. A to su dva različita politička programa i dva različita cilja“ pa je „zaključio da u 19. stoljeću nije bilo izgleda da dođe do pomirenja tih dvaju programa i da nastane nezavisna ‘nacionalna’ država koja bi obuhvatila sve južne Slavene. Zbog tih stavova, autora su tada napali u javnosti“, navodi se u raspravi o sudbini jedne njegove enciklopedijske studije iz 1988. o jugoslavenskoj/južnoslavenskoj ideji.

Petar Korunić je nijansirano analizirao i vrednovao hrvatsko-slovenske odnose u razdoblju oblikovanja jugoslavenske ideologije, strukturu hrvatskog nacionalnog programa za vrijeme revolucije 1848./1849., program konfederalizma u hrvatskoj političkoj i društvenoj misli u 19. stoljeću i društvene promjene u procesu modernizacije. Tumačio je da su 1848./1849. nastale osnove građanskog društva u Hrvatskoj, utemeljene na liberalnim i demokratskim načelima: građanske slobode, javnost i javno mnijenje kao demokratske institucije, slobodni izbori, višestranački

sustav, parlamentarizam itd. Hrvatsku državnu ideju Eugena Kvaternika iz 1861. protumačio je kao program o organizaciji hrvatske države sa sljedećim komponentama: pojam hrvatske države, struktura i „ustrojstvo“ hrvatske države i hrvatske političke zajednice, granice i teritorij hrvatske političke zajednice i hrvatske države, hrvatska državnopravna tradicija, hrvatski kralj, „kruna i trojedna Kraljevina Hrvatska“, Hrvatski sabor i Vlada, hrvatska narodna vojska, međunarodno-pravni i politički odnos Kraljevine Hrvatske prema Austriji i Ugarskoj te obrana samostalnosti i neovisnosti hrvatske države. Pristupajući podrijetlu hrvatske nacije u hrvatskoj politici u 19. stoljeću kao problemu istraživanja struktura ideologija i sustava nacionalnih vrijednosti, na primjeru teorije o „narodnoj zajednici“ (naciji) u djelu Mihovila Pavlinovića iz 1862. ustanovio je da je u hrvatskoj politici tih godina iskazan temeljni sustav nacionalnih vrijednosti. Profesor je posebno naglašavao da je moderna statistika u Habsburškoj Monarhiji ključan povijesni izvor za oponiranje prigodničarskim mitovima i stereotipima o narodnosti i nacionalnosti. Tvrdio je da etnografska statistika i etničke identifikacije stanovništva (jezične, kulturne, pokrajinske, vjerske) nude široke mogućnosti za istraživanje etničkih struktura i da tu historijsku statistiku u stalnom sravnjivanju s ostalim vrstama izvora treba proučavati analitičkom, kvantitativnom i komparativnom metodom.

Petar Korunić upozoravao je i da su razne konskripcije, pogotovo one iz epoha koje su prethodile pojavi moderne statistike 1850-ih godina, dragocjeni rudnik za istraživača. Tome se sasvim posvetio nakon što je 1. listopada 2009. otišao u zasluženu mirovinu i svakodnevicu na Filozofskom fakultetu zamijenio svakodnevicom u čitaonici Hrvatskog državnog arhiva. Načinio je desetke tisuća fotografija arhivskih dokumenata i napisao nekoliko tisuća stranica rukopisa djela o naseljima i stanovništvu hrvatskih pokrajina od 1750. do 1857. godine, koje izlazi iz tiskare ili je u završnoj etapi pripreme za objavljivanje u FFpress-u, nakladničkoj kući Filozofskoga fakulteta.

Posljednjih godina počeo je sve više i sve teže poboljšivati. Na kraju životnoga puta nije dočekao izlazak posljednje knjige *Naselja i stanovništvo hrvatskih pokrajina 1750-1857. godine* na kojoj je toliko radio, kojoj se toliko radovao i koju je uspio vidjeti samo u prijelomu. Ostaje tek nada da je mirno usnuo u spoznaji kako će to djelo ugledati svjetlo dana kao originalan doprinos historiografiji, utemeljen na izvorima kojima su se dosadašnji istraživači slabo ili nikako koristili.

Profesor Korunić bio je marljiv stručnjak, autentični lučonoša muze Klio i poticajni humanist širokih pogleda. Značajni su životni trenuci koje je dijelio sa svojom obitelji i bližnjima, kao i postignuća kojima je pridonosio zajednici i društvu. Neka mu je vječna hvala za sve što je učinio za Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, hrvatsku historiografiju, svoju obitelj i sve nas.

Željko Holjevac

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

50

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2018.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 50, broj 2

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Izvršni urednik / Executive Editor

Nikola Anušić

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest/ancient history), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek/
medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac
(moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history),
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by
Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout
Marko Maraković

Lektura / Language editors
Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)
Dražen Nemet (engleski / English)

Tisak / Printed by
Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued
200 primjeraka / 200 copies

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*